

2 Karaktärisering av begravningsplatsen

Ore älv som givit namn åt byn Älvho och som utgör gräns mellan Dalarnas och Gävleborgs län. Foto från bron vid Noppikoski, öster om vattenfallet. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2003-09-25.

2.1 Begravningsplatsens närmiljö

Byn Älvho, som är belägen åtta kilometer väster om Noppikoski och den s.k. Inlandsvägen, väg 81, är inget ursprungligt finnboställe, utan i sammanhanget en ung ort, anlagd i samband med att Inlandsbanan nådde trakten strax efter sekelskiftet 1900. Byn, som ursprungligen kallades Oreho, fick sitt namn av den närbelägna Ore älv som banat väg genom berget och vid platsen bildat flera stora ”hoar”. Med tiden växte Älvho till ett mindre stationssamhälle med stationshus, skola, två affärer, café och blev något av ett centrum för denna del av finnmarken. Som mest hade orten ett hundratal innevånare, vid mitten av 1900-talet. Bebyggelsen präglas således av 1900-talets första hälft med mindre bostadshus i trä samt friliggande, främst reveterade, villor från 1950-talet.

Begravningsplatsen i Älvho, som är friliggande, ligger tre kilometer nordost om byn, längs vägen mot Noppikoski och i närheten av en mindre gård vid namn Heros. Begravningsplatsen ligger omgiven av högväxt skog på en naturlig platå, som utgör en del av den nordvästra slutningen på berget Lilla Sillakervamäki, på vägens södra sida. Skogen består av öppen tallskog med enstaka granar och mindre lövträd. Marken täcks främst av mossor, ljung och bärris. Upp till begravningsplatsen leder en bred cirka 50 meter lång grusad väg som kantas

Älvho begravningsplats, Los sn med Orsa finnmark, Gävleborgs län

av planterade smala björkar. Framför begravningsplatsen är marken grusad och här ligger även en mindre redskapsbod.

2.2 Begravningsplatsen

Före begravningsplatsens tillkomst begravdes avlidna från Älvho på Östra Råbergets kyrkogård, men under 1930-talet blev denna för liten för att täcka behovet av gravplatser i bygden. Los-Hamra församling fick därför tillstånd att anlägga en egen begravningsplats i Älvho, som med kringliggande byar hade en befolkning om 175 personer vid denna tid. Älvho begravningsplats anlades kring 1937 i enlighet med det förslag och den ritning som tagits fram av schaktmästare Gösta Boström de föregående åren. Den första gravsättningen ägde sannolikt rum 1940. Kyrkogården har därefter använts kontinuerligt till både urn- och kistbegravningar. Då begravningsplatsen i Älvho har räckt till för ortens behov har sannolikt inga gravar behövts tas bort och det har heller inte funnits några behov av att utöka ytan.

Uppfarten till begravningsplatsen från norr. Foto: Daniel Olsson, Läns museet Gävleborg, 2003-09-25.

Begravningsplatsen ligger på avplanad mark och uppgår till en storlek av 20 gånger 20 meter. Mot norr och vägen har begravningsplatsen en mur av natursten med sluttande sidor. Mitt på stenvuren finns en öppning som markeras av två något högre uppmurade pelare med raka sidor av grovt huggen porfyr. Mellan pelarna sitter två vitmålade trägrindar med solmotiv samt ett kors som delar sig i två halvor när någon av grindarna öppnas. Övriga sidor omgärdas av ett ganska lågt vitmålat trästaket av traditionellt utförande som bärs upp av svartmålade

Älvho begravningsplats, Los sn med Orsa finnmark, Gävleborgs län

vinkeljärn placerade på insidan. Utanför staketet finns en gles äldre trädkrans av björkar som numer uppgår till tio träd. Marken inom begravningsplatsen är täckt av gräs som avdelas av ett enkelt gångsystem med krossat grus. Den enda högre vegetationen inom staketet utgörs av två buskar på kyrkogårdens nordöstra del samt tre lägre buskar bakom olika gravstenar på kyrkogården. Innanför grindarna finns blomsterplanteringar i trälådor på vardera sidan om mittgången och mitt på kyrkogården står två sittbänkar placerade mot varandra.

Älvho begravningsplats från sydost. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2003-09-25.

Direkt nordväst om begravningsplatsen ligger en liten fönsterförsedd redskapsbod, där även begravningsattiraljer förvaras. Redskapsboden vilar på plintar och har en bred port mot öster med två svartmålade dörrblad samt en betongtrappa om två steg framför. Huset är klätt med rödmålade locklistpanel, har vitmålade knutar och foder samt ett tvåkupigt lertegeltak.

På begravningsplatsen finns idag 30 gravstenar från perioden 1940 och fram till 1997 då den senaste gravsättningen skedde. Av dessa stenar är 25 stående, fyra är liggande och en har lutande form. På begravningsplatsen finns idag inga träkors. Katalogstenar i grå eller gråsvart granit från 1940- till 1960-talet dominerar, men på begravningsplatsen finns även modernare gravstenar, bland annat en natursten från 1988 med text inhuggen. Endast en av gravvårdarna är försedd med en titel, i detta fall "trafikbiträdet", vilken anknyter till Älvhos historia som stationssamhälle. Flera gravstenar har skogsmotiv, men även blomsterrankor, solar och stjärnor förekommer. På begravningsplatsens nordöstra del finns en modern gravsten med texten "Mor Lina". Här vilar Lina Kihlstadius/Olsson, medlem i den första familj som bosatte sig i Älvho, på den tiden ödemark. Hon blev med tiden legendarisk och känd över hela Orsa finnmark, då hon bistod rallarna och skogshuggarna med mat samt tjänstgjorde som barnmorska i trakten. På gravplatsen stod tidigare ett vitmålat träkors, som finns bevarat i redskapsboden. Flertalet gravar har planteringar framför som fortfarande sköts, men då det inte finns vatten på platsen står vattendunkar placerade bakom många av gravstenarna.

Tre gravvårdar på den östra delen av Älvho begravningsplats. Foto från nordväst, Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2003-09-25.

2.3 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Älvho begravningsplats är liksom orten ung, tillkommen kring 1940, men den präglas ändå på många sätt av samma karaktär som de långt tidigare anlagda begravningsplatserna på Orsa finnmark, med placering på ett höjdläge, omgiven av skog och enkel, men värdig utformning. Genom att ortens behov av gravplatser har kunnat täckas inom den ursprungliga begravningsplatsen har den behållit sin utformning och grundplan utan några tillägg eller större förändringar. Den orörda skogen är en viktig del av upplevelsen av kyrkogården, men även den äldre trädkransen, och de fåtal smala björkar som kantar vägen upp till platsen är viktiga komponenter i denna miljö. Den bastanta muren och den korsbeprydda grinden ger anläggningen ett monumentalt intryck då den betraktas nerifrån vägen, samtidigt som detta blir en tydlig kontrast till det traditionella låga staket som omgärdar resterande del av begravningsplatsen. Många av gravvårdarna är s.k. katalogstenar från 1940- till 1960-talet, men de, liksom senare tillkomna gravvårdar, passar väl in i begravningsplatsens miljö.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av begravningsplatsen:

- Närmiljön kring begravningsplatsen, samt gången upp till begravningsplatsen, med orörd skogsmark utgör en viktig del av platsens karaktär.
- Björkarna längs vägen samt i den äldre trädkransen.
- Stenmuren och den korsbeprydda grinden är viktiga för upplevelsen av anläggningen.
- Begravningsplatsens enkelhet vad gäller övrig omgärdning samt vegetation.
- Utformning av nya gravstenar.
- Begravningsplatsen kan även fortsättningsvis användas för både urn- och kistbegravningar.

Älvho begravningsplats, Los sn med Orsa finnmark, Gävleborgs län

2.4 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Antikvariska och topografiska arkivet (A.T.A.) Kyrkoärende, Hälsingland, Los sn, Älvho. Almflo, Marianne. *Skogskyrkogårdarna i Hamra*. Internetmaterial på Färila kyrkliga samfällighets hemsida (Även publicerat i pappersupplagan av Tornugglan av Mellanljusningens sommarnummer 2000).

Gustavsson, Ingemar. Orsa. f.d. skogvaktare inom Orsa besparingsskog. (Muntliga uppgifter, 2003-10-09).

Internetmaterial: www.noppikoski.com (Informationsmaterial om besöksmål i Orsa finnmark).

Los kyrkoarkiv, visitationsprotokoll.

Länsmuseet Gävleborg, ärendearkiv.

Länsstyrelsen Gävleborg, Kulturmiljö, ärendearkiv.

Mora tidning 1952-02-08. *Älvho fyller 50 år: En koja vid sekelskiftet nu ett stationssamhälle* (Signaturen; Mas).

Sjögren, Karin. Vaktmästare inom Hamradelen av Los-Hamra socken. (Muntliga uppgifter 2003-10-10).

Inventeringsdatum 2003-10-07.

Inventerare: Daniel Olsson.

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anna Lindgren och Daniel Olsson.

Rapportsammanställning: Daniel Olsson.